

MAKTABDA KIMYO FANINI O'RGANISHDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH

Axmadaliyev Abrorjon Shukurjonovich

Rishton tumani 12-maktab kimyo fani o'qituvchisi

Annotatsiya: *Mazkur ishda maktabda kimyo fanini o'qitishda interfaol usullardan foydalanishning ahamiyati yoritilgan. Interfaol metodlar orqali o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligini oshirish, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish va bilimlarni samarali o'zlashtirish masalalari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, kimyo darslarida "Aqliy hujum", "Klaster", "Insert", "BBB" kabi metodlardan foydalanishning samaradorligi haqida ma'lumot berilgan. Interfaol yondashuv ta'lim sifatini oshirishda muhim omil ekanligi ta'kidlangan.*

Kalit so'zlar: *kimyo ta'limi, interfaol usullar, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, aqliy hujum, klister*

Hozirgi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, o'quv jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, tabiiy fanlarni, jumladan kimyo fanini o'qitishda samarali metodlardan foydalanish o'quvchilarning bilimini mustahkamlash va ularning fanga bo'lgan qiziqishini oshirishda katta ahamiyatga ega.

Kimyo fani murakkab tushunchalar, nazariy bilimlar va tajribalar bilan bog'liq bo'lgan fanlardan biri hisoblanadi. Shu sababli ushbu fanni o'qitishda an'anaviy metodlar bilan bir qatorda interfaol usullardan foydalanish zarur. Interfaol metodlar o'quvchilarni dars jarayonida faol ishtirok etishga undaydi, ularning mustaqil fikrlash, tahlil qilish va xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Interfaol ta'lim jarayonida o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki o'quvchilar faoliyatini tashkil etuvchi va yo'naltiruvchi sifatida ishtirok etadi. O'quvchilar esa dars jarayonida erkin fikr almashadi, muhokama qiladi va guruhlarda ishlash orqali bilimlarini mustahkamlaydi. Bu esa ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bois maktablarda kimyo fanini o'qitishda interfaol usullardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur ishning asosiy maqsadi — kimyo darslarida interfaol metodlardan foydalanishning ahamiyati va samaradorligini yoritib berishdan iborat.

Maktabda kimyo fanini o'qitishda interfaol usullardan foydalanish o'quv jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Interfaol metodlar o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi, ularni mustaqil fikrlashga, muammoni tahlil qilishga va to'g'ri

xulosa chiqarishga o'rgatadi. Kimyo fanida ko'plab nazariy tushunchalar, formulalar va reaksiyalar mavjud bo'lgani sababli, ularni o'quvchilarga tushunarli va qiziqarli tarzda yetkazishda interfaol usullar muhim ahamiyat kasb etadi.

Interfaol ta'lim jarayonida o'quvchilar darsning faol ishtirokchisiga aylanadi. Ular guruhli ishlarda qatnashadi, savollarga javob izlaydi, muhokama olib boradi hamda turli vaziyatlarni tahlil qiladi. Bu jarayon o'quvchilarning bilimni chuqurlashtirish bilan birga ularning kommunikativ ko'nikmalarini ham rivojlantiradi.

Masalan, kimyo darslarida "Aqliy hujum" metodidan foydalanish yangi mavzuni boshlashda juda samarali hisoblanadi. O'qituvchi o'quvchilarga savol beradi: "Kimyoviy reaksiya nima?" yoki "Metallar qanday xossalarga ega?". O'quvchilar esa o'z fikrlarini erkin bildiradi. Bu usul orqali o'quvchilarning mavjud bilimlari aniqlanadi va yangi mavzuga kirish osonlashadi[1].

Yana bir samarali metodlardan biri "Klaster" usulidir. Masalan, "Kislorodning xossalari" mavzusini o'rganishda doskaning o'rtasiga "Kislorod" so'zi yoziladi. O'quvchilar esa uning atrofida kislorodning fizik va kimyoviy xossalarni yozib chiqadi: rangsiz, hidsiz gaz, yonishni qo'llab-quvvatlaydi, oksidlanish reaksiyalarida ishtirok etadi va hokazo. Shu tarzda mavzu tizimli ravishda tushuntiriladi.

Kimyo fanida tajribalar asosidagi interfaol o'qitish ham muhim hisoblanadi. Masalan, kislotalar va ishqorlarning indikatorlar bilan reaksiyasi tajribasi o'tkazilganda o'quvchilar lakmus qog'ozining rang o'zgarishini kuzatadi. Bu jarayon nazariy bilimlarni amaliy tajriba bilan bog'lashga yordam beradi. O'quvchilar o'zlari kuzatgan natijalar asosida xulosa chiqaradi[2].

Bundan tashqari, "BBB jadvali" (Bilaman – Bilishni xohlayman – Bilib oldim) metodidan foydalanish ham samarali hisoblanadi. Masalan, "Kislotalar" mavzusini o'rganishda o'quvchilar avval kislotalar haqida nimalarni bilishini yozadi, keyin yana nimalarni bilishni xohlashini belgilaydi. Dars oxirida esa yangi o'rgangan bilimlarini yozib chiqadi. Bu usul o'quvchilarning bilimlarini tizimlashtirishga yordam beradi[3].

Shuningdek, kimyo darslarida muammoli vaziyatlar yaratish ham interfaol ta'limning muhim qismi hisoblanadi. Masalan, o'qituvchi savol beradi: "Nima sababdan temir nam muhitda tezroq zanglaydi?". O'quvchilar bu savol ustida fikr yuritadi, turli taxminlar bildiradi va oxirida oksidlanish jarayoni haqida ilmiy xulosaga keladi.

Shu tariqa interfaol metodlar orqali kimyo darslari yanada qiziqarli, samarali va tushunarli bo'ladi. O'quvchilar faqat tayyor bilimni qabul qilmaydi, balki o'zlari izlanib, tajriba qilib, muhokama orqali bilimga ega bo'ladi. Bu esa ularning ilmiy tafakkurini va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

R. Ishmuhamedovning “Ta’limda innovatsion pedagogik texnologiyalar” nomli kitobida zamonaviy ta’lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish masalalari keng yoritilgan. Olim ushbu kitobida ta’lim jarayonini samarali tashkil etish uchun o’qituvchi va o’quvchi o’rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyatga ega ekanligini ta’kidlaydi. Muallifning fikricha, interfaol metodlar o’quvchilarni dars jarayoniga faol jalb etadi hamda ularning mustaqil fikrlash va tahlil qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi[4].

Shu kitobda qayd etilishicha, “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Insert”, “Munozara” kabi metodlar o’quvchilarning bilimlarni chuqurroq o’zlashtirishiga yordam beradi. R. Ishmuhamedov interfaol ta’lim jarayonida o’qituvchi rahbar va yo’naltiruvchi sifatida faoliyat olib borishini, o’quvchilar esa bilim olish jarayonining faol ishtirokchisiga aylanishini ta’kidlaydi. Ayniqsa, tabiiy fanlar, jumladan kimyo fanini o’qitishda ushbu metodlar nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog’lashga imkon yaratadi.

O’. Tolipovning “Pedagogik texnologiyalar nazariyasi va amaliyoti” kitobida ta’lim jarayonini tashkil etishda pedagogik texnologiyalarning nazariy asoslari va amaliy jihatlari tahlil qilingan. Olim ushbu kitobida zamonaviy ta’lim tizimida interfaol metodlar muhim o’rin tutishini ta’kidlaydi. Muallifning fikricha, interfaol ta’lim o’quvchilarning bilim olish jarayonidagi faolligini oshiradi hamda ularni mustaqil fikrlashga undaydi[5].

Kitobda interfaol metodlardan foydalanish orqali o’quvchilarning ijodiy va analitik fikrlash qobiliyatlari rivojlanishi qayd etilgan. O’. Tolipov ta’lim jarayonida guruhli ishlash, muhokama, savol-javob va muammoli vaziyatlar yaratish kabi metodlar o’quvchilarning bilimini mustahkamlashda samarali ekanligini ta’kidlaydi. Ushbu yondashuv kimyo fanini o’qitishda ham muhim ahamiyatga ega bo’lib, o’quvchilarning nazariy bilimlarni chuqurroq tushunishiga va ularni amaliyot bilan bog’lashiga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, maktabda kimyo fanini o’qitishda interfaol usullardan foydalanish ta’lim samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Interfaol metodlar orqali o’quvchilar dars jarayonida faol ishtirok etadi, mustaqil fikrlash, tahlil qilish va muammoli vaziyatlarga yechim topish ko’nikmalarini rivojlantiradi.

Kimyo fanida nazariy bilimlarni amaliy mashg’ulotlar, tajribalar hamda turli interfaol metodlar bilan uyg’unlashtirish o’quvchilarning mavzuni chuqurroq tushunishiga yordam beradi. “Aqliy hujum”, “Klaster”, “BBB jadvali”, guruhli ishlash kabi metodlar o’quvchilarning bilim olish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi.

Shuningdek, interfaol yondashuv o’quvchilarning muloqot qilish, jamoa bilan ishlash va o’z fikrini erkin ifoda etish qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. Natijada o’quvchilar kimyo fanini chuqurroq o’zlashtiradi va fanga bo’lgan qiziqishi ortadi. Shu sababli zamonaviy ta’lim tizimida kimyo darslarini tashkil etishda interfaol metodlardan keng foydalanish muhim hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A. Ta’limda innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Iste’dod, 2012.
2. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan, 2010.
3. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi. Umumiy o‘rta ta’lim maktablari uchun Kimyo darsligi. – Toshkent, 2022.
4. Yo‘ldoshev J. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2008.
5. Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2013.